

Katarzyna Odrzywołek (Kraków, Polska)

SPOŁECZNOŚĆ DOMARI W IZRAELU. PRZESZŁOŚĆ I TERAŹNIEJSZOŚĆ

W czerwcu 2016 r., podczas pobytu w Izraelu na stypendium Erasmus, zainteresowałam się społecznością Cyganów *Domari*, zamieszkujących przedmieścia Jerozolimy. Lakoniczne informacje, jakie znalazłam o nich w przewodnikach¹ oraz publikacjach internetowych nie wystarczyły, aby zaspokoić „głód wiedzy”². Stosunkowo szybko zatem podjęłam decyzję o wizycie w Jerozolimie. Chciałam zobaczyć jak żyją, czym różnią się od społeczności Cyganów w Europie, jaki jest ich status, tradycje, obyczaje. O ich życiu najczęściej usłyszałam od Amoun Sleem³, dyrektor Centrum Domari⁴. Ponadto miałam wielką nadzieję na przeprowadzenie wywiadów z pozostałymi członkami społeczności. Zamierzenie to okazało się jednak niemożliwe do realizacji ze względu na dużą hermetyczność oraz nieufność tej grupy w stosunku do „obcych”. Niemniej jednak pozyskane informacje, zaprezentowane w niniejszym tekście, uważam za interesujące i godne uwagi, zarówno w kontekście historycznym, jak i współczesnym.

¹ Sarah Irving, *Palestine*, London 2011, s. 115.

² Najwięcej rzeczowych informacji znaleźć można na stronie: *Dom research center. Middle East and North Africa Gypsy Studies*, zob.: <http://www.domresearchcenter.com/> [dostęp: 7.09.2016].

³ Amoun Sleem, inicjator, założycielka i szefowa Centrum Domari w Jerozolimie. Dorastała w ubogiej dzielnicy arabskiej w sercu Jerozolimy, jako dziewczynka spotykała się z prześladowaniami i dyskryminacją. Pomimo pochodzenia z ubogiej, wielodzietnej rodziny podjęła naukę w szkole hotelarskiej. Wyjazd do Europy umożliwił jej dalszy rozwój i naukę języków. Obecnie prowadzi Centrum dla społeczności cygańskiej, tworzy jego program, dba o stronę finansową oraz reprezentuje interesy społeczności na zewnątrz.

⁴ *Jerusalem's Gypsies: The Domari Society* znajduje się przy ulicy Shu'fat 10. Najwygodniej jest tam dojechać szybkim tramwajem z Centrum Jerozolimy i wysiąść na ostatnim przystanku, znajdującym się na tzw. Wzgórzu Francuskim. Kontakt oraz aktualne informacje znajdują się na stronie internetowej Centrum oraz Facebooku, zob.: <http://www.wix.com/domarisociety/domari-society-website> [dostęp: 7.09.2016] i <https://www.facebook.com/Domari-Society-of-Gypsies-in-Jerusalem-88644223296/> [dostęp: 7.09.2016].

1. HISTORIA *DOMARI* ZAMIESZKUJĄCYCH TEREN PALESTYNY (OBECNEGO IZRAELA)

Cygan zamieszkujący terytorium Izraela nazywa siebie terminem *Dom*, co w jego języku znaczy ‘człowiek’. Przez większość arabską, wśród której mieszkają i której językiem się posługują, określani są Nawarami. Słowo to oznacza ‘ogień’ i związane jest z zawodem kowala, który najczęściej wykonywali *Domari* w przeszłości⁵. Pierwsi Domowie w Jerozolimie pojawili się w okresie krucjat antytureckich (1187), jako więźniowie Salah Al-Dina⁶. Dokumenty potwierdzające ich osadnictwo poza murami Starego Miasta pochodzą z 1930 r.⁷ Jako pierwszy badania nad społecznością *Domari* rozpoczął w 1914 r. profesor archeologii celtyckiej, Stewart Macalister. Spędził on dziewięć lat pracując pod auspicjami Palestine Exploration Fund, w międzyczasie ucząc się języka *domari* od koordynatora prac, Yusifa Khattana. Macalister miał okazję wsłuchać się w głos legend o społeczności *Domari*, zobaczyć, w jaki sposób żyją a nawet sfotografować namiot cygański, ulokowany na północ od Bramy Damasceńskiej. W latach 1909–1913 opublikował on na temat tej społeczności serię artykułów w „Journal of the Gypsy Lore Society”. W wyniku prowadzonych prac badawczych udało mu się skompletować słownik, składający się z 1000 słów oraz kolekcję 100 krótkich tekstów⁸.

Wczesne opisy społeczności palestyńskich Cyganów kwalifikują ich jako wędrownych rzemieślników, zajmujących się również dostarczaniem rozrywki. W 1947 r. Jacob Schimoni opublikował broszurę, przedstawiającą zdjęcia *Domari* z Jerozolimy w otoczeniu niedźwiedzi i małp, załączając lakoniczny opis ich profesji, języka i kultury. Schimoni pisał

Akceptują islam, ale zapewniam, że go nie rozumieją, gdyż poziom ich kultury jest bardzo niski. Sprawy religijne niewiele ich obchodzą. [...] Ubierają się jak Arabowie lub Beduini, ale ich żony zakładają na siebie nawet więcej biżuterii i ozdób niż Arabki. [...] Pośród Arabów są uważani za złodziei. Niektórzy z nich są tancerzami i śpiewakami, dostarczają rozrywki poprzez organizację

⁵ Termin Nawar oznaczający Romów został zaadaptowany przez arabską większość na określenie tej społeczności i ma w sobie negatywne konotacje.

⁶ Jane Garnet, Alana Harris, *Rescripting Religion in the City. Migration and Religious Identity in the Modern Metropolis*, London 2013, s. 57.

⁷ Andrew Williams, *The Dom of the Middle East*, „International Journal of Frontier Missions”, 2000, vol. 17:2, s. 16–17, zob. http://www.ijfm.org/PDFs_IJFM/17_2_PDFs/Williams.pdf [dostęp: 7.09.2016].

⁸ Yaron Matras, *The state of present – day Domari in Jerusalem*, „Mediterranean Language Review”, 1999, nr 11, s. 1–58, zob. <http://www.uscwm.info/op1040/pdfs/85.pdf> [dostęp: 4.09.2016].

pokazów z udziałem tańczących zwierząt. [...] Wielu z nich zebrze, chodząc od domu do domu; ich namioty są biedne i nędzne⁹.

Przodkowie *Domari* z Jerozolimy byli przed kilkoma dekadami koczownikami mieszkającymi w namiotach; kowalami, wytwarzającymi np. łopaty, podkowy i inne metalowe przedmioty. Stopniowo mężczyźni odchodzili od tradycyjnych zajęć i poszukiwali płatnej pracy w innych obszarach. W latach 40. XX w. wielu z nich było zatrudnionych przez miasto w departamencie ochrony środowiska. Była to praca polegająca głównie na zmiataniu ulic i pilnowaniu latryn, wykonywana przez wiele kobiet do czasu izraelskiej okupacji (1967)¹⁰.

W okresie kontroli brytyjskiej nad Palestyną *Domari* bezpośrednio nie angażowali się w żadne konflikty, ale zdarzało się, że wspomagali palestyńskich powstańców przez udzielanie im schronienia bądź nielegalne przechowywanie broni. W momencie powstania państwa Izrael część Cyganów uciekła wraz z Arabami palestyńskimi. Większość z nich osiadła w ościennych krajach arabskich, szczególnie w Syrii i Jordanii¹¹. Palestyńscy Cyganie żyją również w obozach dla uchodźców w Libanie i Strefie Gazy. Podczas wojny sześciodniowej (1967) *Domari* uciekli z centrum starego miasta¹². Tak opisuje ten czas w swoich wspomnieniach Amoun Sleem:

Okres wojny sześciodniowej dla Cyganów był bardzo zły. *Domari* są ludźmi kochającymi pokój. Nie myślą o używaniu przemocy. Podczas wojny moja rodzina i pozostali Cyganie uciekli do pobliskiego kościoła św. Anny i mieszkali tam. To były dni strachu i smutku. Kościół i siostry dawały ludziom jedzenie i miejsce do pozostania. Zapewniły mleko w proszku dla dzieci, co było istotne dla mojego ojca, który pozostał sam z dziewięciorgiem dzieci. Te siedem dni nadal wydaje się dla mojej społeczności niczym siedem lat¹³.

Obecnie większość z potomków kowali nie zamieszkuje już centrum starego miasta a jedynie jego obrzeża, głównie Ras al Amud Silwan i jego sąsiedztwo. Wojna doprowadziła do rozłamu tej niezwykle barwnej społeczności, współtworzącej konglomerat kultur w sercu Jerozolimy od ponad

⁹ *Ibidem*, s. 4.

¹⁰ Zob. Matras, *Two Domari legends about the origin of Doms*, „Romani Studies”, 2000, nr 5, s. 53–79.

¹¹ Jennifer Peterson, *The Last Migration? Jerusalem's Gypsy Community*, „Journal of Palestine Studies”, 2003, nr 18, s. 44–54.

¹² Duża ilość społeczności *Domari* żyła w wynajmowanych domach w północno-wschodnim rogu Dzielnicy Muzułmańskiej na północ od Bramy Lwów.

¹³ Amoun Sleem, *A Gypsy Dreaming in Jerusalem*, USA 2004.

Cyganie w Jerozolimie (repr. A. Zajac)

500 lat. Według Amoun Sleem liczbę *Domari* zamieszkujących Izrael ocenia się obecnie na nie więcej niż 12 tys.¹⁴ Niektóre źródła podają liczbę nieco mniejszą tj. 10 tys. Są oni sunnitami i żyją pośród palestyńskich Arabów, z którymi dzielą tradycję kulturową i infrastrukturę tj. szkoły, zakwaterowanie, usługi¹⁵.

Użytkownicy języka *romani* z Europy są w stanie zrozumieć około połowy słów wypowiedzianych przez Domarów¹⁶. Przypominają one dwa nieco zbliżone do siebie dialekty. Język *domari* jest używany przez nich głównie w domu, poza nim porozumiewają się po arabsku. W większości komunikuje się nim starsze społeczeństwo (ok 20% populacji powyżej 50. roku życia).

¹⁴ Wywiad z Amoun Sleem, przeprowadzony przez Katarzynę Odrzywołek i Agnieszkę Zajac, Jerozolima, czerwiec 2016 r., Archiwum Centrum Dokumentacji Zsyłek Wypędzeń i Przesiedleń Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

¹⁵ Izraelscy antropologowie pomniejszają tę liczbę do 600–700 osób. Zob. Matras, *The state of...*, *op. cit.*, s. 45.

¹⁶ Język *domari* jest zagrożonym indyjskim językiem którym porozumiewają się Cyganie, niegdyś zamieszkujący terytorium Starego Miasta. Język Domów stanowi konglomerat następujących dialektów: dumaki (dolina Hunza w północnym Pakistanie), parya (Tadżikistan), lomavren (indyjskie słownictwo w gramatycznie armeńskiej formie), inku (Afganistan), romani (europejscy Romowie). W Jerozolimie porozumiewa się nim około 100 starszych osób. Keith Brown, Sarah Ogilvie, *Concise Encyclopedia of Languages of the World*, Oxford 2009, s. 295. Matras, *A Grammar of Domari*, Berlin 2012, s. 15.

Obok zaniku języka, jednym z kluczowych problemów społeczności jest coraz mniejsza aktywność na rzecz kultywowania tradycji¹⁷. Pomimo głębokiego zanurzenia w kulturę arabską, *Domari* uważają siebie za odseparowaną etnicznie grupę, częściowo z uwagi na tradycję, częściowo jako rezultat marginalizacji i izolacji. Szczególnie młodzi członkowie tej społeczności zwracają uwagę na systematycznie powtarzające się rasistowskie docinki ze strony Palestyńczyków. W rezultacie wielu z nich manifestuje wobec ich politycznych aspiracji swoją odrębność. Z drugiej z kolei strony, przez władze Izraela są oni traktowani jako integralna część arabskiej populacji wschodniej Jerozolimy i Zachodniego Brzegu.

Domari żyjący na terytorium Izraela otrzymali demokratyczne przywileje, dostęp do szkół, opieki zdrowotnej, prawa do zasiłków rodzinnych i możliwość prowadzenia własnych biznesów, legalnej pracy¹⁸. Niektóre kobiety zdobyły wykształcenie i zarabiają lepiej niż mężczyźni, są np. pielęgniarkami. Nieliczne z nich ukończyły uniwersytety, studiuje administrację lub prawo. Poziom edukacji kobiet jest wyższy niż mężczyzn.

Cygańskie rodziny żyjące w Jerozolimie są duże, liczba ich członków waha się od 7 do 13¹⁹. Młoda społeczność Romów jest obecnie zatrudniona głównie w usługach, znaczna ich część zakończyła kształcenie na stopniu drugim, bardzo mało jest osób, które kontynuują naukę w szkołach wyższych.

Tradycyjne zajęcia *Domari* odeszły w zapomnienie, nikt już nie stoi w starym mieście z tańczącym niedźwiedziem czy tresowaną małpką. Niegdyś ich dumą była muzyka i tzw. taniec na stole, który można było podziwiać jeszcze w latach 40. W ostatnich dziesięcioleciach nastąpił z ich strony znaczny wzrost dystansu i nieufności w stosunku do turystów i ludzi ciekawych ich świata. Pomiedzy sobą łączą ich jednak silne rodzinne więzi, które sprzyjają organizacji dużych wydarzeń, takich jak śluby, pogrzeby. Nawet, jeśli żyją daleko od pobratymców, zachowują uczucie przywiązania do własnej społeczności, jeśli więc zdarzają się rodzinne spotkania i uroczystości, czują się w obowiązku zaproszenia całej społeczności, co stanowi okazję do ponownych spotkań w jej gronie²⁰.

¹⁷ Peterson, *The Last Migration...*, *op. cit.*, s. 44–54.

¹⁸ „Nie jesteśmy uznani za mniejszość narodową, więc nie możemy liczyć na pomoc i wsparcie ze strony rządu. Są to w tym przypadku zasiłki na dzieci tak jak w przypadku ortodoksyjnych żydów, ale nie są to duże kwoty. Nie uważam abyśmy byli w jakikolwiek sposób lepiej traktowani. Myślę, że jesteśmy definiowani jako Palestyńczycy. Myślałam o podjęciu kroków celem zarejestrowania nas jako mniejszości etnicznej, dyskutowałam na ten temat dwukrotnie z prawnikiem i myślę, że wkrótce zaczniemy się starać o przyznanie tego statusu na drodze prawnej. Największą przeszkodę stanowi sytuacja polityczna”. Wywiad z Amoun Sleem, *ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

Jerozolimscy *Domari* mają również okazjonalny kontakt z europejskimi Cyganami, którzy odwiedzają ich przede wszystkim w charakterze misjonarzy różnych ruchów religijnych. Społeczność *Domari* różni się od arabskiej większości pod względem tradycji religijnej, w którą to wpisana jest pielgrzymka do Nabi Musa. Miejsce to znajduje się na Pustyni Judzkiej, gdzie wedle tradycji został pochowany Mojżesz. *Domari* mają specjalny dzień w kwietniu, kiedy się tam udają²¹.

Podobnie też jak u Cyganów, funkcjonują u nich opowieści legitymizujące ich niegdysiejszy koczowniczy tryb życia jako karę za grzechy przodków²².

Tak, jak w tradycyjnej arabskiej społeczności, autorytet spoczywa w rękach muchtara, lidera społeczności, którego *Domari* określają też mianem *gawara*. Jego pozycja jeszcze pół wieku temu była znacząca i polegała na reprezentowaniu społeczności oraz ustalaniu porządku pomiędzy jej członkami. Obecnie pełni on funkcję wyłącznie reprezentacyjną, co potwierdzają słowa Amoun Sleem: „Kiedyś opinie i zalecenia muchtara były ważne dla społeczności, ale obecnie nikt nie bierze ich na poważnie (...)”²³.

2. CENTRUM DOMARI

Pomysł budowy Centrum pojawił się wraz z uświadomieniem sobie potrzeby stworzenia miejsca, które byłoby otoczone pozytywnymi myślami na temat cygańskiej kultury. Nie rozpoczęłam od wielkiego snu. Zaczęłam od pracy w domu, pomagając ludziom. Za tą pracę nie pobierałam żadnego wynagrodzenia. (...) Nawet przed formalnym utworzeniem Centrum wsparcie zaczęło napływać do nas od różnych ludzi i z różnych miejsc. Zaczęłam dostawać wolontariuszy z całego świata. Czułam się szczęśliwa, że Bóg otworzył drzwi i tak wiele ludzi przybyło mi pomóc²⁴.

Oficjalnie Centrum *Domari* rozpoczęło swoje funkcjonowanie w 1999 r. jako organizacja *non profit*. Jego aktywność skupiała się wówczas na organizowaniu kursów dla dzieci i młodzieży. Amoun Sleem początkowo pracowała we własnym domu, na starym komputerze, który otrzymała w prezencie.

²¹ Podobnie jest w przypadku Romów europejskich, dla których pielgrzymki stanowią ważny aspekt życia. Między innymi do Saintes-Maries-de-la-Mer we Francji czy też w przypadku Romów polskich do Limanowej. Zob. np.: <https://www.theguardian.com/travel/2011/mar/26/saintes-maires-gypsy-festival-camargue> [dostęp 3.09.2016].

²² Adam Bartosz, *Nie bój się Cygana*, Sejny 1994, s. 19–21.

²³ Wywiad z Amoun Sleem, *ibidem*.

²⁴ Sleem, *A Gypsy Dreaming*, *op. cit.*

Amoun Sleem, Domari Gypsy of Jerusalem (fot. A. Zając, 2016)

Głównym zadaniem Centrum była promocja kultury cygańskiej, dokumentacja historii, kultywowanie tradycji oraz zwyczajów życia codziennego. Przede wszystkim chodziło o wyróżnienie się na tle ogromnego konglomeratu różnorodnych kultur etnicznych zamieszkujących Izrael. Szczególnym zadaniem była ochrona społeczności *Domari* od rozpuszczenia w kulturze palestyńskiej. Za jeden z priorytetów szefowa centrum obrała sobie aktywność zawodową kobiet: „Kobieta może być ambasadorem zmiany na lepsze; obok zajęć domowych może część czasu poświęcać na różne rodzaje aktywności na rzecz społeczności”²⁵. Amoun wierzy, że z biegiem czasu te działania będą miały pozytywny wpływ również na mężczyzn. „Gdy panowie zauważyli, że kobiety zaczynają się realizować i zaczynają być bardziej szczęśliwe, oni również powoli zaczęli zmieniać zdanie o Centrum i doceniać jego działalność”²⁶.

Utrzymanie funkcjonowania instytucji nie jest zadaniem prostym. Wielu ludzi nie chce wspierać Cyganów, gdyż uważają tę społeczność za pozbawioną nadziei i perspektyw na życie. Wszelkie próby pomocy okazują się być zbyt małe, zaś ograniczona pomoc z zewnątrz powoduje problemy natury finansowej i organizacyjnej. Niemniej jednak, jako organizacja dla kobiet i dzieci centrum w dalszym ciągu kontynuuje działalność. Niektó-

²⁵ Wywiad z Amoun Sleem, *ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

re kobiety zajmują się rękodziełem, szczególnie wykonywaniem biżuterii, szyją na maszynie, gotują. Z biegiem czasu nabywają doświadczenia, które umożliwia im samodzielne kontynuowanie prac. W tym roku uruchomione zostaną nowe kursy dla pań, które chcą być fryzjerkami, kosmetyczkami czy też ozdabiać paznokcie. Jest to oferta zaadresowana do kobiet marzących, aby w przyszłości otworzyć swój własny mały biznes. W tym przypadku liczy się talent, chęć do pracy i odwaga. „Kobiety nie mówią wiele, ale gdyby im się nie podobało, nie przychodziłyby tutaj. Widzę, że lubią pracę, którą wykonują, kursy, jedzenie. Widzisz ich, siedzące w kręgu, skupione na swojej pracy, za którą dostają wynagrodzenie. Pieniądze z każdego sprzedanego produktu zrobionego przez nie trafiają do ich rąk”²⁷.

Centrum utrzymuje się z dotacji prywatnych darczyńców, zainteresowanych wsparciem kultury cygańskiej. Niektórzy ze sponsorów finansują jego działalność od lat, głęboko wierząc w jego ideę i utożsamiając się z jego misją²⁸. Ludzie, przychodzący do centrum by kupić rękodzieło, to osoby, które kochają cygański styl i cenią sobie jego oryginalność. „Kiedy przekraczasz próg naszego Centrum widzisz wszystkie kolory tęczy. To jest np. tradycyjna sukienka cygańska w piękne kwiaty i ta gama kolorów jest zupełnie inna od tej, jaką można znaleźć u Arabów palestyńskich”²⁹. Dużą popularnością cieszą się naszyjniki z monet syryjskich, które zgodnie z tradycją każda matka ofiaruje córce na ceremonię ślubną. Podczas wizyty w Centrum szczególną uwagę zwracają ręcznie wykonane poduszki, w piękne wzory, wykonywane na zamówienie jerozolimskich hoteli.

Od poniedziałku do soboty Centrum tętni życiem, niedziela jest dniem wolnym od pracy, wówczas Amoun przyjmuje gości, porządkuje sprawy administracyjne, spotyka się ze sponsorami. Jak sama mówi, nie uważa się za lidera, definiuje się jako jedną z wielu i dla wielu. Jako aktywistka ma potrzebę zmiany życia swoich współbraci. Nie próbuje być w centrum zainteresowania: „Na początku, kiedy byłam młoda, miałam 20 lat, byłam przestraszona i obawiałam się. Zaczęłam budować tę organizację w wieku 17 lat i było wiele ciężkich momentów, ale miałam obok siebie mojego ojca i po pewnym czasie stawałam się coraz bardziej odważna i utwierdzona w przekonaniu, że moja praca ma sens”³⁰. Obecnie Centrum dąży do przyznania społeczności *Domari* statusu mniejszości etnicznej. Chce zwiększe-

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ „W Holandii otwarto organizację, która stara się pozyskiwać dla nas fundusze. Jest wielu ludzi zaangażowanych w pracę centrum jako wolontariusze, pracują nad networkingiem. Pomoc jest ograniczona, ale jest dobra i na wysokim poziomie”. Wywiad z Amoun Sleem, *ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

nia świadomości Izraelczyków na ich temat. Szefowej Centrum szczególnie zależy na kształtowaniu przyszłości nowego pokolenia, które mogłoby się pochwalić wykształceniem i chęcią włączenia się w życie wspólnoty.

LITERATURA:

- BARTOSZ A., *Nie bój się Cygana*, Pogranicze, Sejny 1994.
- BROWN K., OGILVIE S., *Concise Encyclopedia of Languages of the World*, Elsevier Science & Technology, Oxford 2009.
- GARNET J., HARRIS A., *Rescripting Religion in the City. Migration and Religious Identity in the Modern Metropolis*, Routledge, London 2013.
- IRVING S., *Palestine*, Bradt, London 2011.
- MATRAS Y., *The state of present – day Domari in Jerusalem*, „Mediterranean Language Review”, 1999, nr 11, <http://www.uscwm.info/op1040/pdfs/85.pdf> [dostęp: 4.09.2016].
- MATRAS Y., *Two Domari legends about the origin of Doms*, „Romani Studies”, 2000, nr 5.
- PETERSON J., *The Last Migration? Jerusalem’s Gypsy Community*, „Journal of Palestine Studies”, 2003, nr 18.
- SLEEM A., *A Gypsy Dreaming in Jerusalem*, Nurturing Faith, USA 2004.
- WILIAMS A., *The Dom of the Middle East*, „International Journal of Frontier Missions”, 2000, vol. 17:2, http://www.ijfm.org/PDFs_IJFM/17_2_PDFs/Williams.pdf [dostęp: 7.09.2016].

Katarzyna Odrzywólek

I *DOMARI* POPULÀCIA DR-O ISRAÈLO. NAKHLIPEN THAJ AVINDIPEN

O jèkhto kotor kadale artiklãqo sikavel i història aj o adadivesutno zivipen e populaciaqo e Domar-enqo kaj ziven k-o Jeruśalaim (Israèlo). Sikavel popularne butã maškãr Rromenõe, lenqe socialne statùsa, o tordinã mamuj i arabikani mažorãnca, çhib, tradicie aj krisina.

O dũjto kotor kadale artiklësqo kerdilo katar o puçhipen e Šereça e Domari Centresðar – o Amoun Sleem. Kadava kotor sikavel lesqi iniciativa vaś-i hàzna kadale populaciaqe kerindoj siklõpnasqẽre grũpe aj kũrsã. Kadava kotor mothovel vi adadivesutne problẽme e Domar-enqe, misalaze biprinzarde sãr jekh etnikani minoriteta, socialno çudipen, çhibãqo xasaipen, inklũzia e arabikane mažorancaça. I res kadale artiklesqi kaj te misarãrel e evoluciaqo proces e Domar-enõe dr-o Israèlo, lenqe baxta vaś-o zamavipen aj jekh fededër zivipen.

Katarzyna Odrzywólek

THE *DOMARI* POPULATION IN ISRAEL. THE PAST AND THE FUTURE

The first part of this article presents the history and the contemporary life of the *Domari* population living in Jerusalem (Israel). It describes professions popular among gypsies, their social status, attitudes towards the Arabian majority, a language, traditions and customs. The second part of this article was created based on the interview conducted with the Head of the Domari Centre – Amoun Sleem. It focuses on presenting initiatives taken to the benefit of this population by means of organising workshops and courses. This part also discusses the contemporary problems of the *Domari* people, such as: the lack of recognition as an ethnic minority, social exclusion, language extinction, inclusion by the Arabian majority. The objective of this article is to illustrate the evolution process in the *Domari* population in Israel, its chances for development and a better life.